

מבחן זני פרח שעווה – רמת הגולן 2001 תשס"א

יחיאל שטיינמץ, איתן שלמה-שה"מ, משרד החקלאות, מנשה כהן-מו"פ צפון, מיג"ל, שבתאי פליער-שותפות פרחים שבתאי - כפר הרוב, שלומי קדוש-פוגה - מרום גולן.

מבוא

פרח שעווה נחשב לאחד מגידולי הפרחים הגדול בהיקפו בישראל. בשנות השיא היו בארץ כ- 4500 דונם והיום נאמד הגידול בכ- 2,500 דונם. קיימים זנים רבים של פרח שעווה, חלקם תוצרי טיפוח בחו"ל וחלקם סלקציות מקומיות. זני פרח השעווה נבדלים ביניהם בצבע הפרח, גודל הפרח, גוון העלווה, צורת הענף, מועד הפריחה, רגישות למחלות, התאמה לתנאי קרקע (רגישות לכלורוזה) והתאמה לתנאי אקלים.

ברמת הגולן התחלנו לבחון את הגידול בשנת 1993. תצפיות שנערכו באזור הגולן המרכזי בגובה 500 מטר מעל פני הים ובקרקעות בזלתיות מנוקזות (ליטוסול ורגוסול אבניות במיוחד) הראו מספר יתרונות. 1. בקרקעות אלו, בגלל ה-PH הנמוך שלהן ורמת הניקוז הגבוהה, ניתן לגדל פרח שעווה ללא שימוש בטופ וללא צורך בדישון מוגבר בברזל כמקובל ברוב הקרקעות. 2. הרגישות למחלות נמוכה יותר בגולן ואיננה מצריכה ריסוסים פרופילקטיים במונעי מחלות עלים כמקובל באזורים אחרים. 3. התקבלה הקדמה של הופעת פקעים בזנים המוקדמים ואיחור בפריחה של זנים אפילים. (שטיינמץ י. וחוב' שנתון פרחים תשנ"ה - מו"פ צפון, דפי מידע שבט תש"ס, ינואר 2000). האפשרות לשווק את פרח השעווה במועד שונה מכל שאר אזורי הארץ הוא יתרון חשוב גם לאזור וגם לכלל מגדלי השעווה בישראל. למגדלי האזור בכך שהם משווקים לשוק ריק יחסית ולמגדלי השעווה בכלל בעצם הארכת עונת השיווק לכל זן ובכך נוצר שיפור במעמדו בשוק הפרחים באירופה.

במהלך השנים 1994 עד 2000 נשתלו ברמת הגולן כ- 80 דונם פרח שעווה. באשר ליתרונות שנמצאו בעבר ברמת הגולן במועד שיווק וסוג הקרקע נאמר כי יתרונות מועד השיווק באו לידי ביטוי בזנים של מרכז וסוף העונה ואילו הזנים המוקדמים לא הניבו תוצאות מסחריות טובות ונעקרו כליל. הזנים השולטים היום הם: סגול, סנו פלייקס ודלה. ארלי בירד ולולי פופ נכנסו לשנת גידול שניה ועד עתה עושים רושם טוב.

מבחן הזנים הנוכחי הוא בצמחים בני שנתיים. מבחני הזנים כאן נמשכים לפחות שנתיים, זאת ע"מ לעקוב אחר היבול וההפתחות במטע בוגר. מועד ההבשלה שונה לרוב בשנת הגידול הראשונה מאשר בשאר השנים. כן קיימת השפעה אקלימית על מועד הפריחה ועל תקופת הפריחה. יצוין כי הגורמים החשובים בקבלת זן לגידול מסחרי הם בעיקר: יופיו - גודל וצבע הפקעים, גודל וצבע פרחים, צורת הפרח, גודל וצבע העלווה, מועד השיווק ומשך השיווק, אופי הענף (לאופי הענף קיימת השפעה רבה על העבודה המושקעת בקטיפ מיון ואגידה. מרכיב העבודה הוא בעל חשיבות רבה בהוצאות הגידול. פחות חשובים הרגישות לכלורוזה ולמחלות מכיוון שעל אלו ניתן להתגבר ואילו לשנות את מועד ההבשלה קשה יותר ואת אופי הענף זה כבר בלתי אפשרי.

מבחן הזנים הנ"ל הוא חלק ממאמץ לאיתור גידולים וזנים חדשים לגידול באזור הגליל והגולן אשר נעשה מזה שנים במו"פ צפון. במסגרת זו נבחנו גם זני לאוקדנדרון, גרוילאה, ענפי קישוט ורדניים, זני פרוטאה ועוד.

מהלך התצפית

באביב 2000 נשתלו מספר זני פרח שעווה בשני אתרים ברמת הגולן. בדרום רמת הגולן, באזור צומת אפיק בחלקה של שבתאי פליער. גובה טופוגרפי 350 מטר, קרקע כבדה אך מנוקזת על תלוליות טוף. בצפון רמה"ג, באזור תל שיפון בחלקה של שלומי קדוש ומרום גולן, גובה טופוגרפי 800 מטר, קרקע בזלתית בינונית ומנוקזת. הזנים שנשתלו הם: סגול, ארלי בירד, סנו פלייקס, לולי פופ, מונ-דנס, הוט פינק, דלה, גיא, מיה, אופיר, דבל דוול וסנו בול. מבחן הזנים בדרום היה בתוך חלקת פרח שעווה וקיבל השקיה כמקובל ודישון בגופר 5:2:5 בתוספת 3% קורטין ו- 3% קורטין ברזל במינון של 1 ליטר לקוב מים. במהלך העונה ניתן ריסוס אחד בגפרת ברזל. מבחן הזנים בצפון נשתל בתוך חלקת ספארי סנסט צעירה וקיבל השקיה ודישון כמקובל לספארי צעיר (טוב מאד גם לשעווה צעירה בקרקעות אלו) עם דשן כנ"ל במינון 0.75 ליטר לקוב מים. במהלך העונה נרשמו תאריכי הופעת פקעים ותקופת השיווק במצב פקעים. מועד הופעת פרחים ותקופת השיווק במצב פרחים. כן נרשמו הערות כלליות כגון רגישות לכלורוזה ולמחלות. בתום תקופת הפריחה של כל זן נקטף ונמדד יבול הענפים. כל הצמחים נגזמו בחורף תשס"א וגודלו בקיץ במתכונת דומה. בכפר הרוב לפי ההמלצות המקומיות לגידול שעווה (450 קוב מים לדונם וכ- 450 ליטר דשן לדונם). במרום גולן לפי מה שקיבלה חלקת הספארי סנסט בה גדל פרח השעווה (300 קוב מים לדונם וכ- 250 ליטר דשן לדונם).

תוצאות

ציורים 1 ו- 2 משקפים את כל הקשור במועד הבשלת הפקעים והפרחים. במבחן הזנים הדרומי (ציורים 1א, 1ב) ניתן לראות כי שעווה סגול היה מתאים לשיווק בפקעים מתחילת ינואר עד תחילת מרץ כמו בשנה שעברה, תקופה די טובה לשיווק כפקעים אדומים, והתאים לשיווק במצב פריחה עד אמצע אפריל, מאוחר יותר מכל אזור אחר. הזן סנו-פלייקס נקטף במצב פריחה מתחילת אפריל עד קרוב לתחילת מאי, ואילו אשתקד היה מוכן כבר בסוף מרץ. הסיבה נעוצה בתנאי מזג האוויר הקר ששרר השנה יחסית לאשתקד. שלשה זנים לבנים - אופיר, דלה ומונדנס הצטיינו גם השנה בפקעים יפים, בהירים ובעלי תקופת שיווק ארוכה במרכז החורף. שלשתם יחד כיסו את התקופה שמתחילת דצמבר ועד סוף מרץ זו השנה השניה. לאופיר פקעים לבנים, למונדנס פקעים בגוון לבן ירוק ולדלה בגוון ירוק קרם. מביניהם נציין גם השנה את הזן מונדנס אשר הצטיין בגודל הפקעים ועושר בפקעים על הענף הקטוף ונשא חן בעיני כל רואיו. לשלשת הזנים מבנה ענף מאד נוח ואורך ענפים אחיד יחסית שאינו מצריך עבודה רבה בבית האריזה.

ארלי בירד הוא זן מאד מעניין לשיווק כפרחים בלבד ונקטף בחודשים פברואר אפריל. יש לקחת בחשבון את רגישותו לכלורוזה ובהקשר לכך להשקות אותו במנות מים נמוכות יחסית או לענות על דרישות ההזנה שלו. הזנים גיא ומיה נשתלו כשתיל קטן ולכן לא הניבו יכול מסחרי בשנה שעברה. במבחן הזנים הדרומי הם נעקרו ואילו במבחן הזנים הצפוני המשיכו להבחן. לולי פופ הוא זן ורוד אפיל מאד, נקטף השנה עד סוף מאי. לולי פופ רגיש לשבירת ענפים, אך למרות זאת, תקופת השיווק שלו ויופיו הופכים אותו לאטרקטיבי. כן נציין כי זן זה מראה עמידות לכלורוזה גם בקרקעות גירניות. בארוע השלג במרום גולן נשברו כמעט כל ענפיו.

במבחן הזנים הצפוני נראות שתי תופעות בולטות (ציורים 2א, 2ב). נראית אפילות בפריחה של רוב הזנים ונראית תקופה ארוכה של פקעים בחלק מהזנים. הקדמה בהופעת פקעים בזן מיה שהיתה אשתקד לא חזרה על עצמה בחורף זה. מנסיוננו במבחן הזנים בקדמת צבי זנים אלו אכן אמורים להקדים באופן טבעי באזורים קרירים. תקופת השיווק של דלה, מונדנס וסגול במצב פקעים התארכה כאן עד תחילת מרץ, בהחלט תופעה מעניינת. כל הזנים שנבדקו היו מתאימים לשיווק בחודש אפריל במצב פריחה. כן נציין את משך הפריחה של סנופלייקס - עד 20/5 ואת תקופת הפריחה של הלוליפופ - עד תחילת יוני.

רגישות לכלורוזה

בקרקעות הצפון לא נראו כל בעיות הצהבה בעלווה ומצב זה מוכר לנו מנסיוננו העשיר בגידול ספארי סנסט ופרח שעווה בקרקעות אלו. עם זאת נציין כי חלקות ותיקות של סנו פלייקס נזקקות לעיתים לדישון עלוותי בברזל גם בקרקעות אלו. מבחן הזנים הדרומי, על אף היותו שתול בטוף (30 ליטר לצמח) התגלו הצהבות בזנים ארלי בירד ואופיר. גם הזן סנו-פלייקס נזקק לדישון עלוותי בגפרת ברזל בחלקה המסחרית. יש לערוך בדיקות עלים ולדשן על פי התוצאות.

יבול

סה"כ	יבול לקבוצת אורך					זן
	90 c'm	80 c'm	70 c'm	60 c'm	50 c'm	
156	25	38	38	40	15	דלה
100	13	20	27	24	16	אופיר
83	40	15	10	18		מונדנס
62	18	17	16	11		ארלי בירד
59	13	10	21	15		סגול
133	16	10	12	55	40	סנו פלייקס
105	16	31	28	30		לוליפופ

טבלה א1: יבול ענפים במבחן הזנים באפיק. מבחן זנים, פרח שעווה, רמת הגולן תשס"ב 2-2001.

סה"כ	יבול לקבוצת אורך					זן
	90 c''m	80 c''m	70 c''m	60 c''m	50 c''m	
23		3	5	7	8	גיא
37		2	5	10	20	סגול חדש
28		2	5	10	11	מיה
92		3	28	51	10	דלה
81	38	18	16	9		מונדנס
39	11	9	14	5		ארלי בירד
135	23	17	13	50	32	סנו פלייק

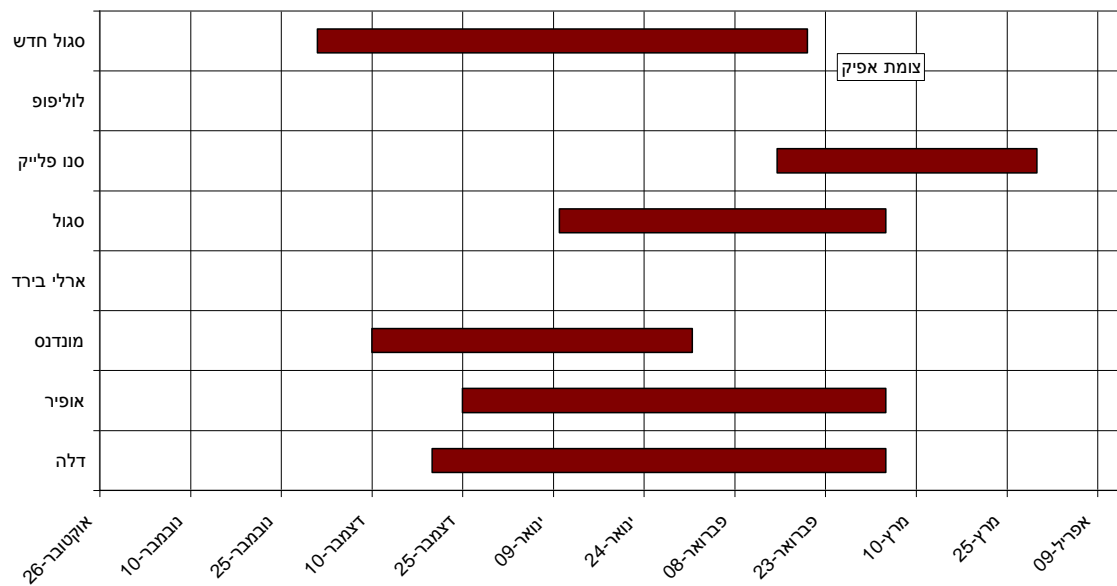
טבלה ב1: יבול ענפים במבחן הזנים במרום גולן. מבחן זנים, פרח שעווה, רמת הגולן תשס"ב 2001-2002.

מסקנות

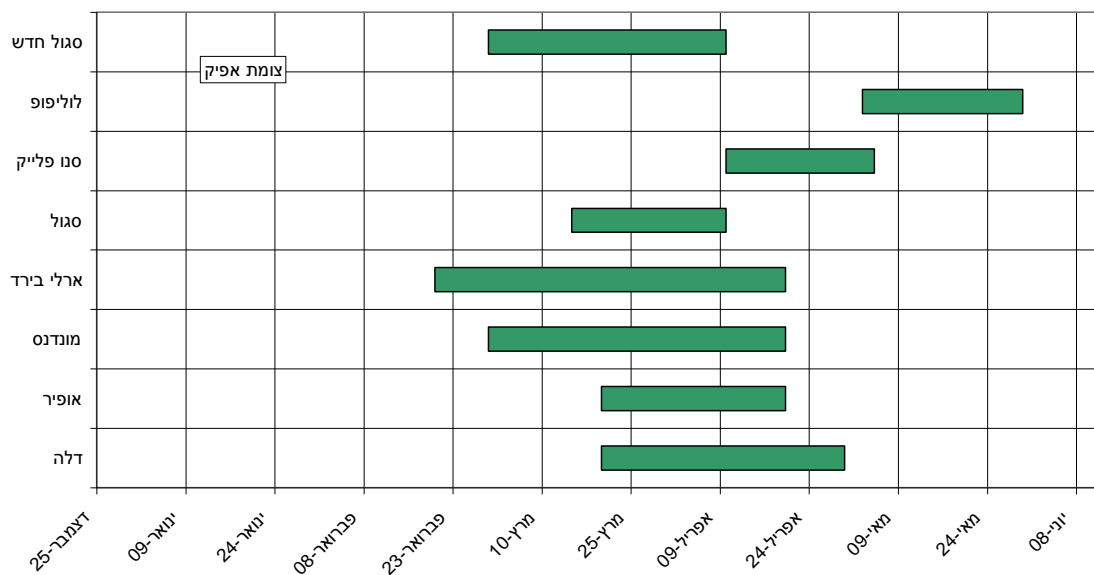
זו שנה שנייה שהזנים מונדנס, אופיר ודלה מוכנים לשיווק עם פקעים בהירים בתקופה ארוכה במרכז החורף, מאמצע דצמבר עד מרץ. סגול וסנופלייקס הם סוסי עבודה ותיקים וטובים. צמחי הזן הסגול בנסוי היו ברובם עיוורים ולכן לא מובאים חלק מהתוצאות הקשורות אליהם. קיימים אצלנו גם נתוני משקל הענפים ומועדי הפריחה של כל זן. הזן לולי פופ רגיש לשבירת ענפים. בארוע השלג במרום גולן הוא התמוטט לגמרי בעוד שאר הזנים נשברו חלקית או לא נשברו בכלל. באזור אפיק הוא נראה טוב מאד, אין נזקי שבר בינתיים וגם לא היו כל בעיות כלורוזה בזן זה גם בתצפית נוספת על קרקע גירנית. תקופת השיווק שלו – תחילת הקיץ, היא תקופה שבה אין כמעט פרח שעווה בשוק.

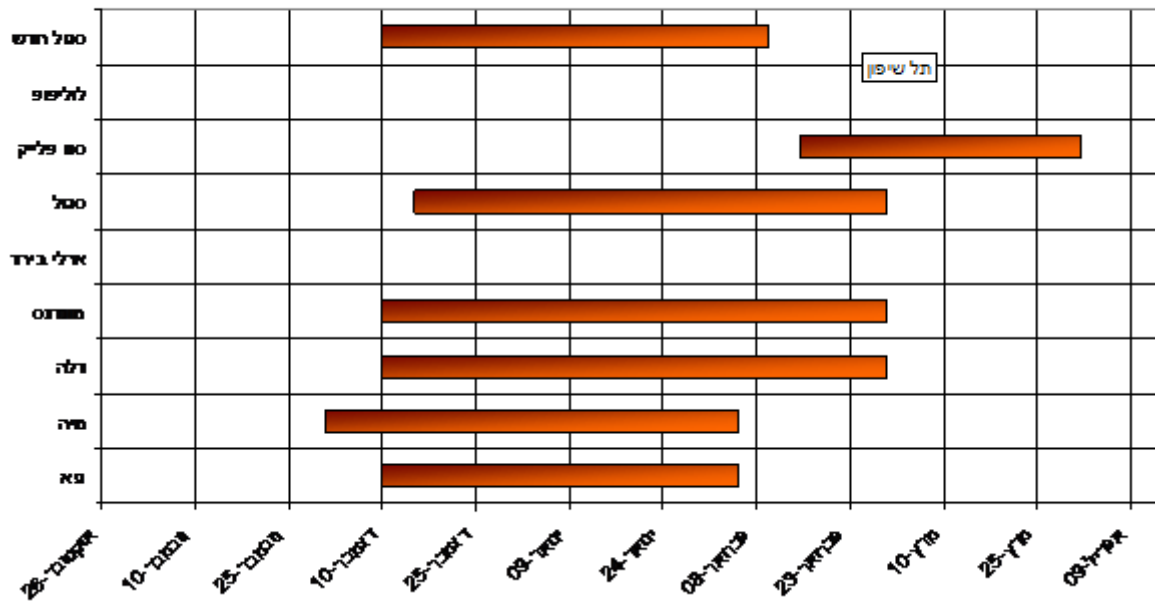
ציור 1א: תקופת השיווק של זני פרח שעווה במצב פקעים
 מבחן זני פרח שעווה, רמת הגולן 1002 תשס"א

ציור 1ב: תקופת השיווק של זני פרח שעווה במצב פרחים
 מבחן זני פרח שעווה, רמת הגולן 1002 תשס"א

צור 2: תקופת היסוד של זכי פרום שקעה בתאב פקיעים
 בתוך זכי פרום שקעה, תאב התאן 2001 תשס"א

צור 2: תקופת היסוד של זכי פרום שקעה בתאב פרום
 בתוך זכי פרום שקעה, תאב התאן 2001 תשס"א

